

LÁSZLÓ NOÉMI ALFÖLD

Amikor tenger fődte, hullámból volt a lelke,
utána sós homokját a Tisza medre szelte,
a Berettyó, a Körös, a Bodrog és a Rába,
zsombék, iszap, kavics közt ragyog ma pusztasága.

Amikor hun vitézek Attilát eltemették,
sárkány- és tündéráram földhalmait emelték,
nyílvezzők záporoztak, asszonyt hoztak királyok,
tövis, boróka, nád közt fut ma az Ördögárok.

Amikor délibábos mesék születtek róla,
büszkén feszített rajta a kálvinista Róma,
porzott a gulya, ménes az ostorcsattogásban,
tajtékipák kupakján füttyölt a könnyű áram,

füttyölt az esti szellő végig a földtenyéren,
simult a tarka hímszál virágos vászonvégen,
agyag forgott korongon, nőtt háló, guba, csipke,
hajlik az árvalányhaj, árnyék hull mindegyikre.

„Az alföldi
szép, nagy
rónaságon”

– kószabószálunk ebben a Napsugárban. Nagy Magyar Alföld a neve a Duna-Tisza között és a Tiszától keletre táruló végtelen síkságnak.

Találjátok ki, milyen útikönyvet hoztam magammal? Petőfi verseskötetét. Nála jobban senki nem ismerte és szerette a rónát, a pusztát, a lapályt, a síkságot – azaz az alföldet:

„Lenn az alföld tengersík vidékin,
Ott vagyok honn, ott az én világom;
Börtönéből szabadult sas lelkem,
Ha a rónák végtelenjét látom.”

Nagy sokára egy-egy
Tanya tünedez fel, boglyák és kazalok,
Rajtok varjú károg, itt-ott egy mogorva
Komondor csavarog.
Tenger szántóföldek
Terjednek szerteszét, rajtok áldott búza,
Lefelé hajlanak, kalászaikat a
Nehéz mag lehúzza.

Elmerengve nézi
Ez a kútágas a távol délibábot,
Nem tudom, mit nézhet rajta? hisz affélét
Már eleget látott.

Gémeskutat mi is láttunk, de a délibáb – az alföldi fénycsoda – elbújt előlünk.

„Pihen a komp, kikötötték.” (Petőfi)

A Tisza szőke vizében – ha meg nem mérgezik a gyárok – kövérre hízik a keszeg, a kárász, a ponty, a csuka, a harcsa. Ebből fő a halpaprikás, a halászlé. A lárban nőszirm, tündérrózsa virít.

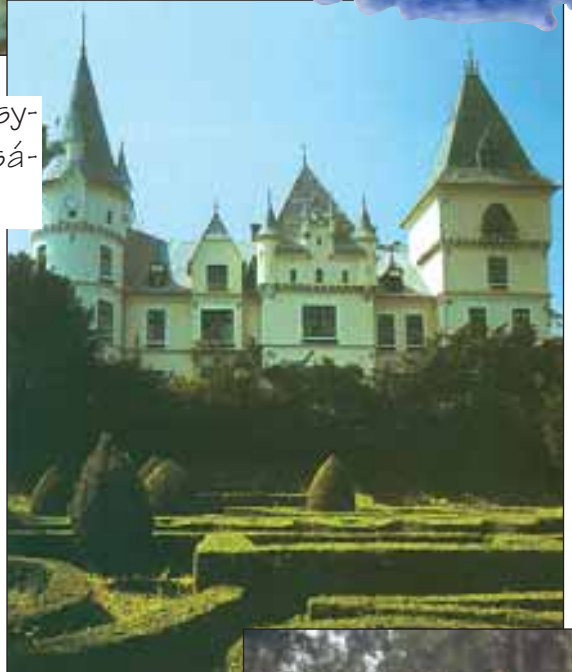
A **Tisza** 1920-ig magyar folyó volt forrásától a torkolatáig. Méltóságosan folydogált az alföld közepén, gyakran kiöntött, lárjai, mocsrai halak, vízimadarak tanyája, halászsok, pákászsok, csíkászsok bőséges zsákmány-területe volt. Mára szabályozták a Tisza folyását, gátak épültek, tavakat hoztak létre. Megszűntek a tiszai árvizek, és a hajózható folyó mentén számos strandot, üdülőparkot építettek a gyermekek nagy örömeire.

Virág-e a tiszavirág?

Tiszadobon az **Andrássy-kastély** bokorlabirintusában bújócskázhatunk.

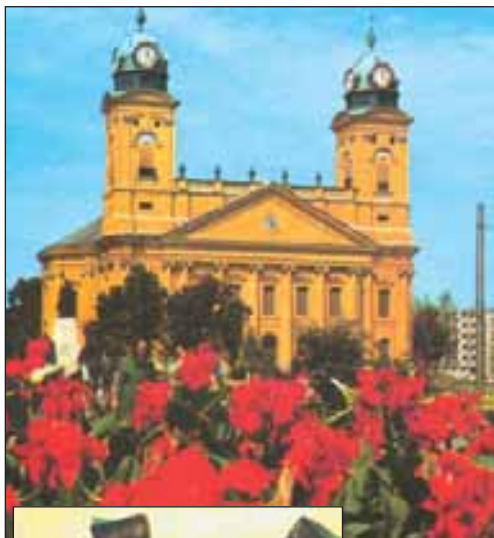

A **Nyírségben** az ötszáz éves, öreg hársfa törzsét csak nyolc méteres karral lehetne átölelni, koronája alatt egy egész falu népe elfér.

A **szatmár-csekei** temető őrzi a Himnusz írójának, **Kölcsey Ferencnek** a síremlékét. Körülötte az emberarcú, csónak alakú fejfák több ezer éves múltunk mába nyúló emlékei.

A **Hajdúság** Bocskai István fejedelem ide telepített hajdúiról – a harcias, bátor marhakereskedőkről, marhapásztorokról kapta a nevét. Fővárosa **Debrecen**. Híres vásárváros volt már a kora középkortól. Nem véletlenül énekeljük róla: Debrecenbe kéne menni, pulykakakast kéne venni...

Debrecen a kálvinista Rómaként is emlegetik. Nagytemploma a legnagyobb magyar református templom. 1849-ben itt kiáltotta ki Kossuth Lajos Magyarország függetlenségét. A Református Kollégium a tudás tekintélyét sugározza. Csokonai Vitéz Mihály, a Ludas Matyi költője, Fazekas Mihály, Kölcsey, Arany János és Móricz Zsigmond is tanult itt.

Ilyen volt a debreceni diákok hajdani viselete. Bizony pipálnak tanulás közben, de ők nem kisdiákok, mint ti.

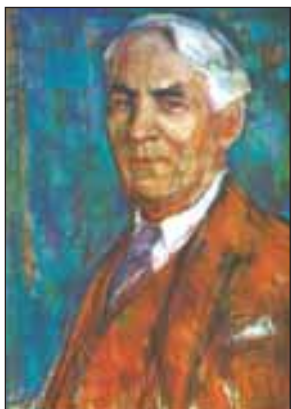
Pulykakakas helyett inkább ezért a mézeskalácsért mennek Debrecenbe.

Ha augusztus 20-án jártunk volna Debrecenben, a virágkarneválon ilyen csodákat láttunk volna.

A Tisza fővárosa **Szeged**. Dél-alföldi város, itt folyik a Tiszába a Maros. Tutajok szállították ide Erdély sóját és fáját.

Az 1879-es nagy árvíz a várost elpusztította. Lakói megfogadták, hogy új és szebb Szegedet építenek, s ha ez sikerül, nagytemplomot is emelnek Isten dicsőségére. Szeged felépült, és 1929-re elkészült a Fogadalmi Templom, a Dóm is.

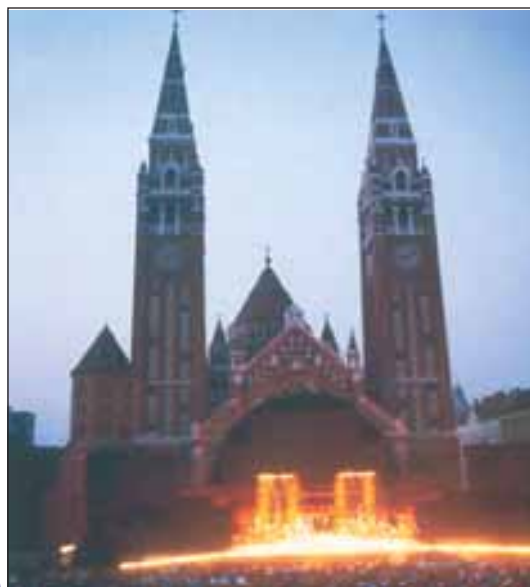
MÓRA ÉS A TRÉFAMESTER

Móra Ferenc, aki nemcsak író, de régész, s mint ilyen sokáig a szegedi múzeum igazgatója is volt, egy tavaszon táviratot kapott birtokos barátjától: „Szántás közben agyagedényre bukkantunk, valószínűleg régi római.”

Az író csapat-papot otthagyva vonatra ült, és utazott a barátjához, aki egy jókora gödörhöz vezette, benne furcsa formájú, fedeles agyagedény. Móra óvatosan kiemelte, és izgalomtól reszkető kézzel felnyitotta, de rögtön elhatározta, hogy nem adja a leletet a múzeumnak.

Az edény belső falára ugyanis ez a felirat volt bevésvé: „Julius Caesar üdvözli Móra Ferencet...”

Mi a vicces ebben a feliratban?

Ezt a felvételt a szegedi Dóm téren készítettem egy szabadtéri előadáson.

**„Ez a város születésem helye,
Mintha dajkám dalával vón tele.”
Petőfi szülőháza Kiskörösön**

A **kunok** és a **jászok** már a magyarság szer-
ves részei, de azért sajátos színfoltot jelente-
nek az alföldi tájakon. **Kiskunsági** ö-ző tájszó-
lásban írta Petőfi ezeket a tréfás sorokat:

Hírös város az aafódon Kecskemét,
Ott születtem, annak öszöm könyverét.
Süvegöm a jobb szömömön viselöm,
Mindön embör előtt mög se emelöm.
A vármögye emböreit pej lovam
Csak olyan jól megösmeri, mint magam.
Ha érköznek, nagyot nyerít – rátermök;
S ha rajt vagyok, gyühetnek már őkeemök!

Cifra palota, zöld az ablaka,
Gyere ki, te tuba rózsa, vár a viola!

A Cifrapalota létezik,
mégpedig **Kecskeméten**.

Kitaláltatok, ugye, hogy
mi a „foglalkozása” a vers-
beli lovasnak? Betyár. Lehet,
hogy épp Rózsa Sándor, a
puszták szabad fia, aki rabolt
ugyan, a nép mégis szerette,
mert csak a gazdagoktól vett
el, a szegényeket segítette.

Kecskeméti piacon
almát árul hét asszony.
Egyiké piros,
másiké csíkos,
harmadiké cirmos,
negyediké pettyes,
ötödiké zöld, de édes,
hatodiké sem közönséges,
hetediké olyan fajta
aranyalma,
hogy aki azt megeszi,
lányságát vagy legénységét
már nem soká élvezi.

Weöres Sándor

Kérdi a juhosgazda Rózsa
Sándortól:

- Hol a bárányom, Sándor?
Mögötted?
- Mög.

Árpád magyarjai **Ópusztaszeren** tartották
az első országgyűlést. Ma az emlékpark és a
Feszty-körkép ejt ámulatba itt. A 113 méter
hosszú, 13,5 méter magas festmény a hon-
foglalást eleveníti meg.

A Hortobágy, a Nagykunság, a Kiskunság a pásztorok hazája. Megtanultam sokféle nevüket és rangsorukat is.

Megismerni a **kanászt** ékös járásáról... no meg bocskorról, keskeny karimájú kalapjáról. A kanász vagy **kondás** a disznócsordát, a kondát őrzi. Neki van a legalacsonyabb rangja a pusztán.

Csikóslegény vagyok,
Hortobágy eleje,
gulyás, ha nyalka is,
utánam a helye.

nyabb rangja a pusztán.

A **juhász** az egyetlen pásztor, aki nem ostorral, hanem okos pulival, komondorral no meg bottal terelgeti a rábízott nyáját.

Minden kisbojtár arról álmodozik, hogy számadó juhász lesz belőle.

A **gulyás** a címeres, nagyszarvú szürke-marhát legelteti. A marhacsordát gulyának hívják, a bográcsban főtt húsos-paprikás ételt gulyásnak.

Mind közül a legbüszkébb, a legrangosabb a **csikós**. Széles karimájú kalapjában darutoll, bő, sötétkék inge-gatyája csak úgy lobog a szélben.

Vajon melyik felén harap?

Tiszán innen, Dunán túl,
Túl a Tiszán van egy csikós nyájastul,
Kis pej lova ki van kötve szürkötéllal,
Pokróc nélkül gazdástul.

Tiszán innen, Dunán túl,
Túl a Tiszán van egy juhász nyájastul,
Ott főzik a jó paprikást,
Meg is eszik kis vellával,
fakalánnyal bográcsbul.

Kifordítom, befordítom, mégis bunda a bunda...

A **ködmön** rövid, báránybőr kabátka. A szűcs-mester bőrrátéttel, hímzéssel díszíti.

Ilyen bő, hímzett **subája** csak a sokjuhos nagygazdának volt. 14 rackajuh bőrét is beledolgozták. Az egyszerűbb **suba** pásztorok, fuvarosok téli-nyári „háza” volt. Hidegben szőrével befele, esőben, melegben szőrével kifele viselték. Kiterítve asztal, derékalj és takaró, összehajtva szék volt.

A suba szegény testvére a **guba**. Gyapjából szövik hosszú fürtösre, hogy a báránybőrhez hasonlítson.

A csikósok ünnepi viselete volt a posztóból varrt **cifraszűr**. A legügyesebb szűrszabók a karcagi kunok voltak.

Vajon mit jelent a közmondás: guba gubával, suba subával?

HORTOBÁGY

ANTALFFY GYULA nyomán

Régen olyan kopár volt, hogy köröskörül szabadon futhatott rajta a tekintet, még a fák sem állták útját. Egy-egy pásztortanya, sárból vert karám, csendesen legelésző fehér gulyák, széleseben vágató ménesek, szürke juhnyájuk bukkantak fel. Az állatok télen-nyáron kint éltek a szabad ég alatt. Gulyások, csikósok, juhászok és kondások vigyáztak rájuk. Csendesen terelgették állataikat, s közben el-elgyönyörködtek a délibáb csalóka játékában.

Érdekes természeti tünemény a délibáb. Akkor keletkezik, amikor a pusztán hirtelen fölmelegszik a levegő. A távoli tárgyak képét megfordítottan, közel kerülve látjuk a magasban. A délibáb a messzi pásztorkunyhókat palotákká növeli, s a távolban legelésző teheneiket tízszeres nagyságban toronymagasra emeli a levegőbe.

A végtelen síkságon a Hortobágy folyócska kanyarog. A híres Kilenclyukú híd vezet át rajta. E kőhíd mellett tartották a nevezetes „hídi vásárokat”. Rengeteg ember megfordult ilyenkor a Hortobágyon. Külföldről is érkeztek állatkereskedők. A vásár után este nagy mulatság kezdődött. Megszólalt a furulya, a cimbalom meg a bőrduda. Nagy szabad tűzhelyeken sercegve pirult a malacpecsenye.

A csikósok nyereg nélkül, szőrén ülik meg a lovat. A lovászgyerekek már 5-6 éves korukban lóháton száguldoznak a végtelen pusztaságban. Nem csoda, ha felnőtt korukra – a turisták nagy bámulatára – a ló hátán állva, a hasa alá bukva, hátáról le- majd újra fel-pattanva tudnak vágdatni, ostordurrogatva hajtják a ménest vagy a fogatot.

A négylovas fogathajtásban Magyarország 2004-ben ismét világbajnok lett.

**A „kilenclyukú” híd Magyarország leghosszabb kőhídja.
(Csontváry Kosztka Tivadar festménye)**

Délibábos ég alatt kolompol
Kis-Kunságnak száz kövér gulyája;
Deleléskor hosszú gémű kútnál
Széles vályú kettős ága várja.

Méneseknek nyargaló futása
Zúg a szélben, körmeik dobognak,
S a csikósok kurjantása hallik,
S pattogása hangos ostoroknak.

Petőfi Sándor: Az alföld

IDŐJÓSLÁS

SZABÓ KÁLMÁN gyűjtése

Herman Ottó, nagy tudósunk, egy alkalommal a kiskunsági Bugacon a madarak vonulását tanulmányozta. Gyalog sétált a pusztán, mikor összetalálkozott a számadó juhással, aki figyelmeztette, hogy menjen vissza a majorba, mert hamarosan zivatar jön.

Herman Ottó megkérdezte, hogy miből gondolja, hiszen szép, derült idő volt.

– Ha a szamár elmarad a birkáktól, s nem akar kijönni, akkor pár órán belül megjön a zivatar – felelt a juhász.

Herman Ottó nem hitt a szamár időjósulásának, és folytatta útját. Pár óra múlva öreg tudósunk elázva sietett visszafelé. Mikor a juhással ismét találkozott, bosszankodva szólott:

– Nem maradok én tovább egy napig sem Bugacon, mert itt a szamarak okosabbak, mint az emberek.

Szolnok

Debrecen

Hortobágy

Jászszág